

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Ivdex Magistratvs Senator

Zype, Franciscus van der

Antverpiæ, 1633

Cap. XIX. Iniustè bellatur resepectu sinis.

urn:nbn:de:hbz:466:1-14280

& rixando, ita & in bellis malèdicendo, vt iustæ causæ obumbren-
tur, animi exacerbentur, & magis in posterum de contumelia cer-
retur, quàm rebus repetundis, ob quas bellum cœpit. Caroli V. Im-
peratoris & Francisci I. Regis Galliarum perpetua ferè bella (postquam
Franciscus ægrè tulit Carolum in competitione Imperij sibi præla-
tum, & præter domesticos sermones apologias etiam publicauit)
quantum ab animis exacerbatis fomitis accedat materiæ belli, do-
cuerunt.

CAPVT XIX.

Iniuste bellatur respectu finis.

Finis etiam ratione peccant qui bellant. *Militare, inquit Augu-
stinus, non est delictum, sed propter prædam militare peccatum est; nec
Rempub. gerere criminosum est, sed ideo gerere Rempub. vt rem fami-
liarem potius augeas, videtur esse damnabile. cap. militare 23. quest. 1. &
iterum; nocendi cupiditas, impacatus atque implacabilis animus, feritas re-
bellandi, libido dominandi, & si qua similia, hæc sunt quæ in bellis iure cul-
pantur. dict. cap. quid 23. quest. 1.* Igitur præter auctoritatem indicen-
tis bellum, & iustam causam, etiam opus esse intentione rectâ, post
D. Thomam docet Malderus *de Iust. quest. 40. de bello dub. 5. &
quanquam hostibus iusto bello petitis ex praua intentione, ad res-
titutionem nullam teneatur Princeps, suis tamen teneri temerè,
& ob vanam suam gloriam præcipitatis in incommoda belli, quo
rectiùs & prudentiùs Princeps caruisset: ideoque non tantum
quærere, sed neque satis vitare iustum bellum graue sæpè pec-
catum esse, cum non sunt tanti commoda, quæ ex eo repor-
tantur, quanti ex eo incommoda. Si enim plus detrimenti ca-
piat Respublica per bellum quàm emolumenti, temerè atque im-
prudenter geritur bellum: non secus quàm si priuatus plus sum-
ptuum in rem aliquam consequendam facit, quàm ea res æstimari
possit, næ ille prodigus paterfamilias dicetur. quia pridè illud rectè,
pecuniam negligere in tempore interdum summū est lucrum. Rem pro dereli-
cta habere, cuius recuperatio sumptuosior sit, quàm possessio
vtilis, prudentia œconomica est: negligere ex publico quædam
quorum repetitio censum superat, politica sapientia: mem-
brum abscindere, à quo periculum est toti corpori, medica
censura est.*

2. *Contra finem belli etiam peccatur (omitto ducē prælio victorē, qui
Si cum si- fortu-*

fortunæ non instat, quod illud: *Vincere scis Annibal; victoria vti ne-* niri bellum
scis. Peccatur inquam maximè cum bellum vitari, aut finiri potest potest, aqua
 æquis conditionibus, & eas aspernatus, qui fortunam sibi arridere conditiones
 putat, impacato & implacabili animo manet. *Semper*, ait Arist. 6. non acce-
pol. imbecilliores æquum quærunt, & id quod iustum est; quod qui potentiores
sunt, parum curant. vt Cæsar 3. *comm. bell. ciu.* hoc ait solum tempus
 esse de pace agendi, dum sibi vterque confideret, & pares vtri-
 que viderentur: si verò alteri paululum modò tribuisset fortuna,
 non esse vsurum conditionibus pacis eum, qui superior videretur,
 neque fore æquâ parte contentum, qui se omnia habiturum con-
 fideret. Quod si hostis dignam satisfactionem offerat, & ablatarum
 rerum restitutionem ex æquo arbitrio. iniquum est nõ finire bellum:
 nam quod damnorum illatorum proportionem superat, ad vlciscendi
 crudelitatem, impacatum, atq; implacabilem animum pertinet. que
 reprobatur August. *diēt c. quid culpatur* 23. q. 1. & iterum idem: *Hostem pu-*
gnantem necessitas perimat, non voluntas. offerentem arbitrio viri boni sa-
 tis factionem, nulla perimit necessitas: quare prosequitur; *Sicut rebel-*
lanti & resistenti violentia redditur, ita victo, vel capto misericordia iam debe-
tur. maximè in quo pacis perturbatio non timetur. cap. noli. 23. q. 1. quanto
 magis nondum victo, nondum capto, in quo perturbatio pacis non
 timetur, sed qui pacem ipse serio atq; enixè petat, ablata restituere,
 illata damna refarcire offerat? cum iuris communis æquitate rece-
 ptum sit, vt condemnationem euadat, qui petita aduersario ante
 sententiam repræsentat. *Victo*, inquit August. *vel capto misericordia*
iam debetur: cum fortuna sententiam tulit: cum ita nondum illa litem
 bellicam diremit, pacatus & placabilis animus magis debetur: quo
 æquæ leges pacis recipiantur. *Si accefferis*, inquit legislator Deus,
Deuter. 20. ad expugnandam ciuitatem, offeres ei primum pacem, (multò ma-
 gis, si ipsa vltro petat, concedenda est) *si receperit, & aperuerit tibi por-*
tas, cunctus populus qui in ea est saluabitur. misericorditer id, & iuste; sed
rigidè, & non nisi in casum grauis admodum delicti, id quod sequi-
tur; & seruiet tibi sub tributo. Neque enim ordinariæ legis ea postu-
 latio est, vt ex gentes quibuscum bellum est, præsertim si sponte in
 pacem concedant, sub tributum redigantur. grauius enim hæc est
 subiectio Reipublicæ dignitatem admodum minuens. sed agitur
 eo loco de populis extrema meritis. vnde & nisi pacem accepta-
 uerint exscindi iubentur. occiso omni genere masculino, præter in-
 fantes, præter quos tamen multi innoxij, qui cum sine periculo dis-
 iungi possunt, ad mortem dedi, aut rapi non possunt. *l. usufructua-*
rium §. in vniuersis D. de vsuf. l. iterum Mela §. sed si D. ad leg. Aquil.
latè

4. latè Malderus *de iustit. quest. 40. de bello dub. 6.*

*Commen-
surata dā-
norum re-
paratio ex-
cedi non
potest.*

Non etiam licet bello plus exigere, quàm iniuriarum illatarum damnorumvè, ac iustæ denique vindictæ ratio permittit. in qua dignitas læsæ Reipublicæ, indignitas facti, cautio imposterum ne quid simile deinceps victus moliatur, & securitas momenta faciunt. verbis læsa est Respub. verbis fama reparatur, res ablata sunt; restituantur. pudicitia attentata est; auctores noxæ dedantur, cædes facta est, pro merito homicida luat. agri vastati sunt, magna impendia in belli sumptus locata, luantur expensæ. interceptæ sunt arces, vrbes, oppida; reddantur. extructa ultra terminos castra; diruantur. prælio certatum est, multi ad orcum missi, petit læsus ut omnes se dedant in mortem, aut vincula, deditioem faciant cum libero vitæ, & necis arbitrio, aut vitâ saluâ Rempubl. subijciant in clientelam eius, & sub liberum dominatum: dura quidem conditio est; & fieri potest, ut damna tam sint graua, con-

5.

*Non sem-
per aqua
conditio ut
hostis sub
tributum
vedigatur.*

tumacia tam diuturna, cædes tam numerosæ, tam omnium obstinata culpa, tam manifesta belli iniquitas; ut tam duræ conditiones ad iustam compensationem debeantur. sed tamen asserit Augustinus victo iam quamuis, & capto misericordiam deberi: non ergò extrema persequi oportet, non in mortem dare multitudinem, non in acerbam seruitutem, non in desperationem agere nondum debellatos, quos sæpè fortuna penè victos artem docuit vincendi. sæpè pressus anguis retrò vertit caput, & mortiferum in prementem vibrat spiculum, tunc quoque cum moritur. Igitur si semi-viuus, semi-victis æquam pacem dederis, stabilem dederis: si iniquam, circumspectent occasiones, quibus victi vincere iterum possint. Rarum est ut bellandi finem faciant tali-

6.

*Æque con-
ditiones
stabiles,
iniquæ ad
fidem fran-
gendam
aut pericu-
losam de-
sperationē
ducunt.*

bus legibus, quibus aliquid spei est vel ex desperatione, vel morte ipsa. Fidenates ita sese noluerunt dedere, sed seipsos cremauerunt. Saguntini postquam operæ plus exhibuerant quàm integra Asia, se seipsos interemerunt. Clotharius I. Franciæ Rex à Thuringis non nisi vitam postulantibus, negatione eius in desperationem actis victus ipse fuit. Gandenses à Ludouico Comite pacem, quâ, vitâ saluâ, omnia penè ei permittebant, non recepti in gratiam, parte ciuium in obsessa vrbe relictâ, pars Brugas contendit, tantâ irâ & ferociâ cum exercitu Comitis illic dimicarunt, ut illum fuderint, captâ vrbe hunc fugarint in latebras casæ cuiusdam viduæ, deinde totâ ditione desertâ in Galliam. Bello quod hodie apud nos geritur nauali, quot naues iam victæ, quòd non nisi iniquis conditionibus deditio fieri posset, incenso puluere
nitra-

nitratō, igne absumptæ, victrices simul in aërem, & ignem traxerunt, de conditionibus apud Rhadamantum litigaturæ!

Itaque quotiescumque hostis qualemcumque honestam & securam iustæ conventionis conditionem offert, maturo sane iudicio expendendum est, ne quid ultra debitum petatur, ne dum nimium pungitur eliciatur sanguis, ne oblata belli finiendi occasio interuertatur, ne bellica fortuna mutet vices, bonum Reipublicæ commune, pacisquæ tranquillitas dispellatur, & iam qui iustum gessit bellum, & pacem iustam aspernatus est, nec exinde iustam pacem obtineat, & bellum impofterum iniustum gerat. *Cum victoriam*, inquit Liuius, *prope in manibus habeas, pacem non abnuere debes, vt omnes sciant, te & suscipere iustè bella, & finire.* Siue enim vt quis assequatur, siue vt iam obtenta retineat, quæ ultra iustam compensationem, iustamque vindictam fuerint, iniuste petit, iniuste retinet. *Molin. de Iust. tract. 2. disp. 117. Mald. de bell. disp. 6. Consen. politic. lib. 10. cap. 9. Constitut. Leon. 61. 62. 66.*

Sumptus sanè belli iuste exiguntur à iuste victo, vt de priuatis litigatoribus decisum. tributa aliquando indicit victor, quæ victoriæ præmium, belli pœnam vocat Cicer. *Ver. 5. agro mulctat, ornamentis vrbiū spoliat, has mœnibus nudat, captiuos seruos facit, Duces etiam occidit. in posteros citra mortem vltionem porrigit, in dediticijs humaniùs statuit, rebelles acerbùs punit.* de lingulis Gentil. *lib. 3. de bel. iur.*

Enimuerò quia difficiles sunt bellorum extricationes, impossibilis damnorum diuturni belli calculus, rara felicitas vt altera partium iniquum se bellum gessisse fateatur; multa etiam causarum bellicarum inuolucra, speciosi, pretiosi que prætextus: vix aliter solet fieri, vt in pacem coëatur, nisi damnatâ præteritorum omnium memoriâ, nullâ ablatarum rerum repetitione priuatis permiffâ: Principes oppida restituere solent, & captiuos sine lytro dimittere. quam conventionem in ea difficultate non improbant *Molin. vbi sup. dis. 123. Mald. d. 6. Duaren. ad l. conventionum. D. de pœn.*

Quamquam enim bella gerantur iuste pro rebus repetendis, & iuste pax componitur, cuius legibus interdicitur, ne quis damna per iniuriam data sarcienda petat: pax enim quæ utilitatem publicam cõtinet priuatæ præualet, si aliter coalescere nequit, quâ condonatis vndique iniurijs, damnisque; satius est illam pacem amplecti, quæ non omnibus debita rependit, quàm bellum quod alijs porrò

iniurias inferre pergat. Quare & Greg. IX. *in c. in nostra. x. de iniur.* non improbavit statutum, quod Brixienfes condiderant, ne quis damna bello civili data restauranda peteret, aut reciperet. idem tamen pro bono concordie ita statutum interpretatus est, vt expensæ sub nomine damnorum non comprehenderentur. multo magis similia pacta Principibus Supremis in pangenda pace permittuntur. Sabarel. *Conf. 83.* pacis enim causâ multa singularia recepta sunt, iura relaxata, & à communibus regulis recessum, & quæ aliàs iniqua sunt, ex pacis causâ æqua fiunt. vnde Corset. *tract. de priuileg. pac.* recenset 117. pacis priuilegia, vt refert Tusc. *V. pax. concl. 173.* vbi & plura alia pacis ergò specialiter recepta memorat. sed & *concl. 178.* rectè docet latam esse faciendâ interpretationem pactorum conuentorû quatenus pro pace patiuntur, & talem quidem, vt si restitutio v. g. conuenta sit facto ipso, & sine litis circuitu ea promissa, & permissa intelligatur. Atque hæc quidem cum bello neutri *Fortuna peracta*

10. *iam est sua.* Cæterum si persona Principis aut tota ditio in potestatem venit, & iam libripendem in partem alteram momenta nimis inclinarent, decidi aliquid solet à victa ditione, aut detineri tota, quæ iam occupata est. Alterum ferè sæculum agitur à cæde mutua Aurelianensium & Burgundionum Ducum, odiaque familiarum in ipsas prouincias transmissa, implacabili ac aeterno bello Galliam, Burgundiam, Belgicamque exercuerunt: ijdem tamen penè limites manserunt semper: nisi quòd captiuitas Francisci I. supremum ius Regium in Flandriam, Artesiamque remiserit. nam Burgundiam quod attinet, sæpè conuentum est, vt ius de ea diceretur. & quidem Albertus Pius auctor fuit pacis vltimæ inter Hispaniam, Galliam, Belgicamque inite, & (quam pauci sperauerant) restitutionis Caleti, aliorumque oppidorum Gallis interceptorû. Sciebat prudens Princeps alioquin ea irritameta fore redintegradi belli, & satius esse coercere intra iustos terminos Imperium, & pace securâ frui, quàm prorogare spatia ditionum, & quos amicos ex pace habere debeas, ex iniqua & graui pactione semper habere suspectos, & animo hostes. meminerat eius quod Tullius Albanum monebat, *Non tam cogitandum de scienda in presens amicitia, quàm ne delinqueretur vlla impostero renouandi belli materia.*

11. Belli Tacito egregij fines quoties ignoscendo transfigitur. Lacedæmonios initio & Athenienses in victas ciuitates imperium non sumpsisse constat. egisse tantum vt se Reip. suæ accommodarent. Quod si nõ tutum victori videatur sic ex toto ignoscere, at temperare saltem victoriam admodum erit consultum. si laudatur temperantia & munificentia in singulos, quanto magis in populos &

Etiam videtur moderatè & clementer tractare.

& gentes vniuersas ? magnâ dignum laude toto in victos Imperio abstinere ? *Maiores*, inquit Salustius, *nostri religiosissimi mortales nihil victis eripiebant præter iniuria licentiam.* nihil aliud Lacedæmonijs & Atheniensibus videtur fuisse exitio, quanquam militum armis valerent, nisi quòd victos bello exosos haberent, nulloque commercij iure dignos ducerent. Iustin. *Videant*, inquit D. Augustinus, *de ciuit. Dei lib. 4. c. 15. ne fortè non pertineat ad viros bonos gaudere de Imperij latitudine.* Moderatio etiam magna est, victos milicere victoribus, eodemque impofterum loco habere. sic Ancus Politorium urbem Latinorum vi coepit, secutusque morem Regum priorum, qui rem Rom. auxerunt hostibus in ciuitatem acceptis, multitudinem omnem Romam traduxit: Iustin. *l. 1. minor, & tamen magna; Imperium ijs relinquere, qui habuerant, vel impositis præsidijs vel leuibus tributis, atque oneribus. si assumendum Imperium; eius partem minoresque Magistratus victis permittere, iura, priuilegia, moresque gentis; libertatem omnino. at semper quomodocumque res agatur, pro necessitate aut vtilitate Reipub. omnem in victos clementiam exhibere. multo maximè clementem animum in nondum victos. quo temperatæ pacis leges dentur, & oblata non proculcentur. vbi & ea cogitatio accedit, quòd & habet fortuna regressum.* bello victor esse potest, qui prælio sæpè victus est. accidit L. Martio, de quo Front. *l. 2. c. 10. cum hostem victoria fiducia in compositum aggressus, ne nuncium quidem cladis reliquisset, breuissimo tempore militi ad requiem dato eadem nocte raptim famam rei gesta prægressus, altera eorundem castra inuasit; ita bis simili vsus euentu, deletis vbiq; Pœnis, amissas Pop. Romano Hispanias restituit.*

In victos solius victoris arbitrium est; pacem dat, & quibus vult legibus dat. si victor iustus est, dat æquis; adeoque duraturis in communem vtilitatem. quam vinculum maximum ait Annibal. Liu. *lib. 36. nam alia vincula debiliora sunt, quàm vt iniquas conditiones perpetuas faciant. non affinitates, non iuramenta, non obsides, fideiussores, pignora. sola æquitas stabilis. vbi ea abest verum illud Taciti inter victores, victosque numquam solidam coalescere fidem. & Dionys. cogi in obsequium voluntatem non posse: quæ, vbi aduenit aliquando facultas, excutit obsequium, & respicit pristina. quod iniquus victor, nec præsidijs impositis, nec aliâ ratione satis vitauerit.*

Aliquando periculosum est extrema persequi. sæpè desperatio spei causa est, cum aut vincendum aut moriendum est. plures Principes prudenter de iure suo aliquid concesserunt. de Imperio, de regni parte potius, quàm de toto periclitari, aut ditiones suas

suas omnino conuelli, prosterni, vastari mallent. Martianus sanè & Leo Mysiam Hunnis, & Zabergano eorum duci concesserunt, & ibi termini Romani Imperij positi sunt, vt ait Iornandes. quamquam alij volunt Mysiam cum Pannonia Ostrogothis, qui Hunnos eiecerant, à Leone concessam, & Theodoricum obsidem acceptum. Blond. l. 2. deca. 1. Sic & Wandali ab Oceano ad limites Danubij, vix anni spatio progressi cùm à Geberico Rege Gothorum profligati essent, superstites Pannoniam à Constantino obtinuerunt, qui per annos plus 40. vt incolæ quieuerunt, dein à Stilicone inuitati, Gallias, mox Hispaniam, ac deinde à Bonifacio vexati Aphricam occuparunt plus annis centum. Tandem Valentinianus III. anno salutis 444. pace initâ Barbaris Aphricæ partem reliquit, Hispaniæ partes nunc Sueuis, nunc Wandalis, nunc Gothis, nunc Alanis, nunc alijs alias Barbaris per foedera datas tum alibi passim, tum apud Marianam legas, *de rebus Hispanic. lib. 5. cap. 1. 2. 3. 4. ac alibi.* Normanni Galliam inundarunt, & cum periculo interitus vexarunt. quod vt redimeret Rex Gallix, eam partem assignauit, quæ hodie Normannia vocatur. Pasquier *aux recherches lib. 1. cap. 12.* Innumera inueniet similia, qui transmigrations gentium legerit. eiusmodi etiam erat consilium, non imprudens Darij, fusi iam, & de toto regno periclitantis, cùm Alexandro per Legatum obtulit eam imperij partem, quæ citra Euphratem erat. non imprudens, inquam, etsi successum parem non habuit: dum

Vnius Pellæo inueni non sufficit orbis.

Quòd si Regibus luberet nonnumquam seditiosos subditos non dico vt putridum membrum abscindere, sed de formula imperij quædam remittere, non tot milliones bello absumerentur, dum post tot sanguinis fusi maria nullum littus spectant. Esto iusta Regum arma fuerint: prudenter quædam contemnuntur, quæ summis impendijs vix aliquando, aut numquam recuperantur, prudenter Augustus cogitauit de coërcendo intra terminos Imperio, de negligendis etiam prouincijs iam victis: prudenter Romani Britanniam subiugantes, muro continuo insulam intersecuerunt, partem alteram extra fines suos statuentes. Chineses Tartariam muro à prouincia sua separarunt, quamquam partem illius iure belli obtinerent. rectè, vt reliquum corpus tranquillum securumque foret. Multo ergò maximè prudenter de rigore Regiæ potestatis conceditur aliquid quo cætera seruentur securè, & mutuis incommodis non quassentur. Spectauit id apud Dion. Augustus, *ne si Imperium dilatare voluisset, id difficilius tueretur, facilius etiam par-*

partum amitteret. nam vt Curt. l. 4. Prægrauè imperium difficile est continere, quod capere non possis. vide sñè nauigia, quæ modum excedunt vt regi non possint? quæ tum maximè locum habent, cùm saucia est, atque ægra Respublica, neque miles ad manum. quam causam facit coniurationis Catilinariæ Flor. lib. 1. quod in extremis mundi finibus arma Romæ peregrinabantur. & Salustius: in Italia nullus exercitus. Cn. Pompeius in extremis terris bellum gerebat.

CAPVT XX.

De Fœderibus.

PAx sanè nec carò nimis emi potest: nec diligenter nimis, dum habetur, coli, atque obseruari. Finis ille est, quo bellum omne dirigitur, quo absoluitur.

Ad eam viam sternunt induciæ. quemadmodum prologi Bellonæ sunt pignorationes, repræsalix, & qualescumque pacis publicæ violationes. hisce igitur omnis obstruenda via est, ne quæ in bellum deuoluatur Respublica, induciæ ambabus vlnis amplectendæ semper (si non morandi, fallendique causâ offerantur) vt per eas ad pacis azyla ingressus detur. compescenda petulantia ingenia, prurientes manus, ac rapaces animi, qui ad classici sonum ducunt, reducuntvè. aperiendæ aures Mercurio pacifico. nihil omittendum quod ille suaserit. Induciæ igitur pangendæ sunt, cùm possunt, quæ ad pacis conditionè librentur, quibus ad pacem veniatur, ad fœdera. strictè ea seruanda; & cum ijs iustitia. *Iustitia & pax osculata sunt*, Psal. 84. nisi eâ negatâ numquam ad pignorationes, aut repræsalias veniendum. numquam committendum, vt aliquid è Pace, è Fœderibus violetur. nisi quæ vitari non potest premat necessitas. eaque rei tantæ, quæ stridore, clangore, horrore Bellonæ sit digna.

Igitur de singulis paulò propiùs dispiciamus; atque in primis de fœderibus in genere, quæ publicæ sunt conuentiones, quoties inter se Principes, populivè, aut belli duces paciscuntur. *l. conuent. D. de pact.* Principes atque populi de causa seu fine belli, de pace eiusque conditionibus: minoresque potestates, de ijs quæ ad bellum gerendum, ductumvè pertinent. de prioribus illud Salustij: *Senatus, vti par erat, decreto suo atque populi iniussu nullum potuisse*

1.
Pax in intentione finis belli, induciæ & quacumque eò ducunt
semper amplectenda.

2.
Fœdera finiendi belli summi inueniunt, minores ea que ad ductum belli, fœdus